

## UZASADNIENIE

Pozwem nadanym dnia 20 lutego 2017 roku powód P. J. wniósł o zasądzenie od (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. kwoty 4.560 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 12.12.2016 roku do dnia zapłaty oraz zasądzenie od pozwanej spółki na rzecz strony powodowej zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu powód wskazał, że przystąpił do umowy (...) z Ubezpieczeniowym Funduszem Kapitałowym ze składką regularną db Inwestuj w Przyszłość – aktywne oszczędzanie, potwierdzonej polisą nr (...). Prawa i obowiązki z umowy ubezpieczenia zostały określone w Ogólnych Warunkach Ubezpieczenia oznaczonych symbolem (...) 07.2011. Początek okresu ubezpieczenia został określony na dzień 19.01.2012 r. Wyżej wymieniona umowa została rozwiązana. Strona powodowa pismami z dnia 12.11.2016 r. wezwała pozwanego do wypłaty części środków zgromadzonych na rachunkach polisy i wносиła o przesłanie kompletu dokumentów dotyczących przedmiotowej umowy ubezpieczenia. Pozwana nie wypłaciła całości środków. Z zestawienia przesłanego przez pozwaną spółkę wynika, że na dzień rozwiązania umowy środki zgromadzone przez powoda na rachunku polisowym wynosiły 43.448,95 zł. Pozwany nie wypłacił powodowi całej kwoty, a jedynie kwotę 38.888,95 zł, co oznacza, że nienależnie zatrzymał część środków zgromadzonych przez stronę powodową tytułem swoistej sankcji/kary umownej za rozwiązanie umowy - w wysokości 4.560 zł. Dochodzone pozwem roszczenie stanowi kwotę, która bezpodstawnie została zatrzymana przez pozwaną spółkę, a która powinna zostać wypłacona powodowi po rozwiązaniu umowy.

(pozew k. 1-12)

W odpowiedzi na pozew z dnia 21 czerwca 2017 roku pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie na jego rzecz od powoda zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Pozwany potwierdził, że strony łączyła umowa ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi, która została potwierdzona polisą nr (...). Przedmiotowa umowa została zawarta na podstawie Ogólnych Warunków Ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi „db Inwestuj w Przyszłość – aktywne oszczędzanie”, do których załączona była Tabela opłat, określająca wysokość opłat pobieranych przez pozwaną z tytułu umowy. Data rozpoczęcia ubezpieczenia to 19.01.2012 r. W dniu 29.09.2016 r. doszło do rozwiązania umowy, a pozwana dokonała całkowitej wypłaty wartości wykupu polisy, tym samym rozwiązując umowę z powodem. Strony zawarły Aneks, na mocy którego zmianie uległ sposób wyliczania opłat pobieranych w przypadku całkowitego lub częściowego wykupu wartości polisy. W piśmie przewodnim do Aneksu powód został poinformowany, że zostanie pobrana opłata z tytułu wykupu w maksymalnej wysokości 4.560 zł. W ocenie pozwanego poprzez podpisanie Aneksu powód zgodził się na pobranie opłaty w takiej wysokości.

(odpowiedź na pozew k. 83-89v)

### **Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:**

(...) Bank (...) S.A. jako Ubezpieczający zawarł z (...) S.A. z siedzibą w W. umowę ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi „Db Inwestuj w Przyszłość aktywne oszczędzanie”, opartą na ogólnych warunkach ubezpieczenia o oznaczeniu OWU (...) 07.2011 Ubezpieczonym z rzeczonyj umowy był P. J., występujący jako konsument. Umowa ubezpieczenia została potwierdzona polisą o numerze (...) potwierdzającą objęcie ochroną ubezpieczeniową w ramach Polisy (...) nr (...). Składka regularna, którą powód zobowiązał się uiszczać corocznie do 19 stycznia z tytułu przedmiotowej umowy wyniosła kwotę 9.120 zł. Rozpoczęcie ubezpieczenia nastąpiło od dnia 19 stycznia 2012 r. Suma wpłacanych składek była przez pozwanego przeznaczana na zakup jednostek uczestnictwa ubezpieczeniowych funduszy kapitałowych – 35 % na (...), 30% na (...), 35% na (...). Strony przewidziały,

że wypadkiem ubezpieczeniowym jest śmierć ubezpieczonego oraz śmierć na skutek nieszczęśliwego wypadku. Świadczenie należne uposażonym wynosiło w takim wypadku 105% wartości polisy.

Integralną częścią ww. umowy były Ogólne Warunki Ubezpieczenia (dalej również jako O.W.U.) na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi „Db Inwestuj w przyszłość aktywne oszczędzanie” o oznaczeniu OWU (...) 07.2011 wraz z załącznikiem w postaci Tabeli opłat i limitów. Powód nie miał możliwości negocjowania treści zawieranej umowy. Umowa została zawarta na podstawie deklaracji przystąpienia do Umowy grupowego ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi „Db Inwestuj w przyszłość - aktywne oszczędzanie” nr (...). P. J. oświadczył, że otrzymał i zapoznał się z treścią Ogólnych Warunków Ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi „Db Inwestuj w przyszłość - aktywne oszczędzanie”.

(dowody: bezsporne, deklaracja przystąpienia k. 18, polisa k. 16; ogólne warunki ubezpieczenia - k. 31-40; tabela opłat i limitów k. 41-42, zeznania P. J. k. 111v)

Zgodnie z Ogólnymi Warunkami Ubezpieczenia suma ubezpieczenia stanowiła kwotę równą wartości polisy powiększoną o 5 %. Wartością polisy była natomiast kwota będąca iloczynem liczby jednostek uczestnictwa znajdujących się na rachunku, nabytych za składki regularne i ceny sprzedaży jednostki uczestnictwa. Wartość wykupu stanowiła kwota będąca iloczynem liczby jednostek uczestnictwa znajdujących się na rachunku a nabytych za składki regularne i dodatkowe oraz ceny sprzedaży jednostki uczestnictwa, pomniejszona o opłatę za całkowity wykup wartości polisy oraz opłatę za całkowity wykup wartości dodatkowej. Umowa była zawarta na czas nieokreślony. Do umowy grupowego ubezpieczenia mogła przystąpić osoba fizyczna zgłoszona przez Ubezpieczającego. Przystąpienie osoby fizycznej do umowy grupowego ubezpieczenia następować miało na podstawie kompletnie i poprawnie wypełnionej deklaracji przystąpienia na formularzu Towarzystwa (art. IV O.W.U.).

Zgodnie z art. VI ust. 1 O.W.U. ubezpieczony był uprawniony do odstąpienia od umowy w terminie 30 dni od daty doręczenia umowy. Ubezpieczenie wygasać miało w przypadku: śmierci ubezpieczonego, wypłacenia wartości wykupu, nieopłacenia składki regularnej przez ubezpieczającego pomimo wyznaczenia dodatkowego terminu - pismo powinno było zawierać ponadto informację o skutkach nieopłacenia składki w tym terminie, z upływem okresu wypowiedzenia oraz w przypadku rozwiązania umowy grupowego ubezpieczenia. Zgodnie z ust. 5 art. VI O.W.U. w przypadku wygaśnięcia umowy ze względu na bezskuteczny upływ wyznaczonego terminu do zapłaty składki, jej wypowiedzenie lub rozwiązanie towarzystwo miało obowiązek dokonać wypłaty wartości wykupu.

Zgodnie z art. IX O.W.U. wykup polisy polegał na wypłacie wartości polisy i wartości dodatkowej. Całkowity wykup polisy miał wartość równą wartości polisy pomniejszonej o opłatę za całkowity wykup wartości polisy oraz wartości dodatkowej pomniejszonej o opłatę za całkowity wykup wartości dodatkowej. Wysokości powyższych opłat określone były w Tabeli opłat i limitów stanowiącej integralną część OWU. Częściowy wykup wartości polisy możliwy był po upływie 5 lat od daty początku okresu ubezpieczenia. Pomniejszony był on o opłatę za częściowy wykup wartości polisy w wysokości określonej w Tabeli opłat i limitów. Opłata z tytułu całkowitego lub częściowego wykupu wartości polisy określona jest jako procent wypłacanej wartości polisy powstałej ze składek regularnych należnych w pierwszych pięciu latach polisy, lecz nie więcej niż wartość polisy. Do obliczenia wartości polisy i wartości dodatkowej przyjmowało się cenę sprzedaży jednostki uczestnictwa obowiązującą w dniu wyceny, w którym towarzystwo dokona umorzenia jednostek uczestnictwa. Umorzenie to miało nastąpić w terminie 3 dni roboczych od dnia otrzymania od ubezpieczonego oświadczenia złożonego na formularzu towarzystwa i potwierdzeniu tożsamości ubezpieczonego. Ogólne warunki ubezpieczenia przewidywały ponadto takie świadczenia ze strony ubezpieczonego, jak: opłatę administracyjną, opłatę manipulacyjną, opłatę za zarządzanie grupami funduszy, opłatę za przeniesienie jednostek uczestnictwa. Zgodnie z pozycją czwartą tabeli opłat i limitów opłata za całkowity wykup wartości polisy wynosiła w pierwszym roku 98 %, w drugim 95 %, w trzecim 85 %, w czwartym 70 %, w piątym 55 %, w szóstym 40 %, w siódmym 25%, w ósmym 20 %, w dziewiątym 10 %, w dziesiątym 5 %, a od jedenastego nie była już naliczana.

(dowód: polisa wraz z tabelą opłat – k. 16-17, ogólne warunki ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi „Db inwestuj w przyszłość aktywne oszczędzanie” OWU (...) 07.2011 wraz z załącznikami k. 31-40)

Pismem, które wpłynęło do pozwanego dnia 19 września 2015 r., podpisanym przez obie strony umowy, zostało zawarte „porozumienie” do w/w umowy. W paragrafie 1 ust. 2 porozumienia wskazano, że „strony modyfikują uzgodnione w Umowie zasady obliczania wysokości opłaty z tytułu całkowitego lub częściowego wykupu Wartości polisy w ten sposób, że opłata ta będzie wyliczana w dotychczasowy sposób z tym zastrzeżeniem, że jej wysokość nie będzie mogła przekroczyć 5 % Wartości umowy. W przypadku, w którym wysokość opłaty z tytułu całkowitego lub częściowego wykupu Wartości polisy, obliczona zgodnie z umową, byłaby wyższa niż 5 % Wartości umowy, opłata ulega obniżeniu do wysokości 5 % Wartości umowy”. Powyższe porozumienie (podobnie jak umowa) było zredagowane w całości przez pozwanego i nie nastąpiło indywidualne uzgodnienie żadnego z tych pism z powodem.

(dowód: porozumienie k. 103, zeznanie powoda k. 111 verte)

Umowa ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym „Db Inwestuj w przyszłość - aktywne oszczędzanie” uległa rozwiązaniu w dniu 29 czerwca 2016 roku. Pozwane Towarzystwo (...) w dniu rozwiązania umowy dokonało umorzenia jednostek uczestnictwa polisy powoda, których wartość wyniosła 43.448,95 złotych, a następnie dokonało wypłaty powodowi wartości wykupu umowy w wysokości 38.888,95 złotych. Jednocześnie pozwane Towarzystwo (...) potraciło opłatę za wykup wartości polisy w kwocie 4.560 zł.

(dowód: potwierdzenie realizacji wypłaty k. 30, nadto zeznanie powoda)

Pismem datowanym na 22 listopada 2016 r. powód wezwał pozwane Towarzystwo (...) do wypłaty całości nienależnie pobranych kosztów rozwiązania polisy inwestycyjnej postaci opłaty za wykup w wysokości 4.560 zł w terminie 3 dni. Przedmiotowe pismo zostało odebrane przez pozwanego w dniu 8 grudnia 2016r.

(dowód: pismo powoda - k. 22, potwierdzenie nadania k. 24-25, śledzenie przesyłek k. 26)

Powyższe ustalenia zostały poczynione na podstawie wyżej powołanych dowodów. Pokreślić należy, że okoliczności faktyczne związane z kształtowaniem się stosunku umownego między stronami były co do zasady bezsporne, spór zaś dotyczył przede wszystkim zasadności ustalenia oraz pobrania przez pozwanego opłaty za wykup w związku z rozwiązaniem łączącej strony umowy ubezpieczenia na życie. Strony postępowania nie kwestionowały natomiast treści oświadczeń zawartych w tych dokumentach. Sąd również nie powziął wątpliwości co do ich wiarygodności i autentyczności, włączając je do postawy ustaleń faktycznych w sprawie.

Sąd oddalił wniosek pozwanego zgłoszony w odpowiedzi na pozew, o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu ubezpieczeń na życie na okoliczność poniesionych przez stronę pozwaną kosztów związanych z wygaśnięciem umowy ubezpieczenia. W ocenie Sądu, przeprowadzenie powyższego dowodu byłoby zbędne dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy i jedynie przedłożyłoby postępowanie i zwiększyłoby jego koszty. Zaznaczyć bowiem należy, iż fakt poniesienia przez pozwanego kosztów prowizji wypłaconych pośrednikom ubezpieczeniowym, wynagrodzeń pracowników, kosztów badań, atestów, reklamy, promocji itd. był bezsporny, istota sporu była zaś sama zasada obciążenia powoda powyższymi kosztami mającymi rzekomo odzwierciedlenie właśnie w opłatach za wykup pobranych od powoda.

### **Sąd Rejonowy zważył, co następuje:**

Powództwo zasługiwało na uwzględnienie w całości.

W ocenie Sądu, strona pozwana nie była upoważniona do zatrzymania kwoty 4.560 zł, gdyż postanowienia wzorca umownego oraz Ogólnych Warunki Ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi „Db Inwestuj w przyszłość aktywne oszczędzanie” o nr OWU (...) 07.2011, na podstawie których strona pozwana zatrzymała część wartości polisy tytułem opłaty za wykup wartości polisy wyczerpują dyspozycję art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c. i stanowią klauzulę niedozwoloną.

Podkreślić należy, że w niniejszej sprawie okoliczności faktyczne związane z kształtowaniem się stosunku umownego pomiędzy powodem a stroną pozwaną były bezsporne. Do bezspornych należała bowiem okoliczność, iż w danej dacie strony zawarły umowę ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi, na podstawie której powód został zobowiązany do uiszczania rocznych składek regularnych w wysokości 9.120 zł. Niewątpliwym także było, że integralną część rzeczony umowy stanowiły ogólne warunki ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi aktualne na dzień zawarcia polisy, załączone przez pozwanego do odpowiedzi na pozew. Nie były sporne także okoliczności związane z wygaśnięciem umowy ubezpieczenia. Powód oraz pozwany nie kwestionowali wartości środków zgromadzonych na rachunku umowy, stanowiącej podstawę ustalenia przez stronę pozwaną wysokości opłaty za całkowity wykup wartości polisy.

Na kanwie niniejszej sprawy zasadniczy spór pomiędzy stronami dotyczył kwestii materialnoprawnych i koncentrował się na ocenie postanowień OWU stosowanych przez pozwanego, na podstawie których ten zatrzymał dochodzoną pozew kwotę przez pryzmat przepisów chroniących konsumentów, a zakazujących stosowania tzw. klauzul abuzywnych we wzorcach umownych przez przedsiębiorców tj. art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c.-art. 385<sup>3</sup> k.c.

Przede wszystkim należy wskazać, że zakaz stosowania niedozwolonych postanowień umownych sformułowany jest w art. 385<sup>1</sup> k.c. Przepis ten określa przesłanki i skutki uznania klauzuli za niedozwoloną. Nadto art. 385<sup>3</sup> k.c. zawiera katalog postanowień umownych i dyrektywę interpretacyjną, która nakazuje w razie wątpliwości uznać je za klauzule niedozwolone. Przepis art. 385<sup>2</sup> k.c. wskazuje natomiast sposób dokonywania oceny. Oznacza to, że kwalifikacja określonego postanowienia umowy lub wzorca jako klauzuli niedozwolonej dokonywana jest zawsze na podstawie przesłanek określonych w przepisie art. 385<sup>1</sup> k.c.

W myśl art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Paragraf 3 powyższego przepisu stanowi z kolei, że nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Powyższy przepis reguluje materię niedozwolonych postanowień umownych (zwanych w literaturze także m.in. klauzulami abuzywnymi, postanowieniami nieuczciwymi, postanowieniami niegodziwymi), w tym skutki wprowadzenia ich do umowy z udziałem konsumentów. Aby dane postanowienie umowne mogło zostać uznane za niedozwolone muszą zostać spełnione cztery warunki: umowa musi być zawarta z konsumentem, postanowienie umowy nie zostało uzgodnione indywidualnie, kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy oraz sformułowane w sposób jednoznaczny nie dotyczy głównych świadczeń stron.

Zdaniem Sądu, w pierwszej kolejności skupić się należało na tej ostatniej, podnoszonej przez pozwanego kwestii, albowiem uznanie, iż zastrzeżenie dopuszczalności pobrania przez stronę pozwaną opłaty od wykupu za główne świadczenie stron, eliminowało możliwość rozpatrywania tego postanowienia pod kątem jego abuzywności.

Wskazać w tym miejscu należy, że ustawodawca nie określił, co znaczy sformułowanie „główne świadczenia stron”. Należy jednak wskazać, że przepis ma na względzie essentialia negotii umowy, a więc takie jej elementy konstrukcyjne, bez których uzgodnienia nie doszłoby do zawarcia umowy. Innymi słowy chodzi o klauzule regulujące świadczenia typowe dla danego stosunku prawnego, stanowiące te jego elementy, które konstytuują istotę danego porozumienia. Wykładnia tego elementu normy prawnej nie może pomijać skutków uznania danego postanowienia za niedozwolone, opisanego w art. 385<sup>1</sup> § 2 k.c. Chodzi o uniknięcie sytuacji, gdy eliminacja danego postanowienia umownego prowadzi do sytuacji w której z perspektywy interesów stron umowy, dane porozumienie traci cel, który miał przyświecać jego zawarciu. Umowa ubezpieczenia na życie jest umową nazwaną, do której zastosowanie mają przepisy znajdujące się w szczególności w tytule XXVII dziale I i III Kodeksu cywilnego oraz przepisy zawarte w ustawie z dnia 22 maja

2003 roku o działalności ubezpieczeniowej (t. j. Dz. U. z 2010r., nr 11. poz. 66 ze zm.). Umowa ubezpieczenia na życie ma charakter umowy dwustronnie zobowiązującej i odpłatnej - po obu stronach powstają określone prawa oraz obowiązki. Stronami analizowanej umowy są ubezpieczyciel i ubezpieczający. Zgodnie z treścią art. 805 § 1 k.c. przez umowę ubezpieczenia ubezpieczyciel zobowiązuje się, w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa, spełnić określone świadczenie w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku, a ubezpieczający zobowiązuje się zapłacić składkę.

Analizowana w niniejszej sprawie umowa jest umową mieszaną z elementami klasycznego modelu umowy ubezpieczenia na życie i postanowieniami charakterystycznymi dla umów, których celem jest inwestowanie kapitału. Niezależnie od tego, który komponent umowy uznać za przeważający stwierdzić należy, że zastrzeżenie dopuszczalności pobrania opłaty od wykupu w razie zakończenia stosunku prawnego w okresie przewidzianym w umowie nie stanowi elementu bez którego stosunek ten nie mógłby zaistnieć. Na tle przedstawionego do oceny stosunku prawnego takimi postanowieniami są: ze strony pozwanego świadczenie ochrony ubezpieczeniowej i spełnienie świadczenia w określonej wysokości w razie zajścia określonego w umowie wypadku, a także inwestowanie zgromadzonych środków w jednostki uczestnictwa ubezpieczeniowych funduszy inwestycyjnych oraz – ze strony powoda – zapłata ekwiwalentu za świadczone przez pozwanego usługi, tj. składki. Opłata od wykupu ma zaś charakter świadczenia ubocznego powstającego w przypadku rozwiązania umowy, co wszakże nie musi nastąpić. Jej celem, w zamyśle, jest zabezpieczenie interesów ubezpieczyciela, gdyby doszło do przedwczesnego, z jego punktu widzenia, zakończenia stosunku prawnego. Świadczenie takie, przewidziane na wypadek rozwiązania umowy w określonym czasie, nie może zatem zostać uznane za główny przedmiot stosunku umownego stron.

Ze względu na wyżej przedstawione rozumienie pojęcia głównego świadczenia stron nie może zostać uznane za trafne odwołanie się przez pozwanego do treści art. 13 Ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 950 ze zm.) jako przepisu określającego główne świadczenia stron umowy ubezpieczenia. Przepis ten określa konieczne elementy treści umowy ubezpieczenia w sensie technicznym, wskazuje, jakie elementy stosunku prawnego strony obowiązane są uregulować. Wymóg ten nie jest jednak jednoznaczny z określeniem głównego świadczenia stron, stanowiącego materialną treść zobowiązania. Z ustępu 4 tego przepisu nie wynika bynajmniej, by strony obowiązane były przewidzieć w umowie, że w razie jej wypowiedzenia w określonym terminie ubezpieczony powinien uiścić ubezpieczycielowi opłatę od wykupu. Przepis ten nakazuje określić zasady ustalania wartości wykupu, nie nakłada zaś obowiązku potrącenia z niej opłaty od wykupu. Także i z tej przyczyny argumentacja strony pozwanej o opłacie od wykupu jako głównym świadczeniu ze strony powoda okazała się nietrafna.

Przesłanka braku indywidualnego uzgodnienia została przez ustawodawcę bliżej określona w przepisie art. 385<sup>1</sup> § 3 k.c., który nakazuje uznać za nieuzgodnione indywidualnie "te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu". W piśmiennictwie przyjmuje się, że nie są postanowieniami indywidualnie uzgodnionymi klauzule sporządzone z wyprzedzeniem, w sytuacji gdy konsument nie miał wpływu na ich treść, nawet jeżeli są one zawarte we wzorcu. Również przyjmuje się, że wiedza kontrahenta o istnieniu klauzul nienegocjowanych czy też możliwość zapoznania się z nimi przed zawarciem umowy i nawet zrozumienie ich treści nie stanowią okoliczności wyłączającej uznanie tych klauzul za narzucone – kryterium istotnym jest tu bowiem możliwość wpływania, oddziaływania na kształtowanie ich treści. W konsekwencji postanowieniami indywidualnie uzgodnionymi będą tylko takie, które były w sposób rzeczywisty negocjowane lub włączone do umowy wskutek propozycji zgłoszonej przez samego konsumenta (A. Rzetecka -Gil, Kodeks cywilny. Komentarz do art. 385<sup>1</sup>. Zobowiązania – część ogólna, LEX 2011).

W rozpatrywanej sprawie brak jest podstaw do przyjęcia, iż między powodem a pozwanym doszło do uzgodnienia wysokości opłaty za wykup wartości polisy. Wprawdzie powodowi doręczony został tekst ogólnych warunków ubezpieczenia i miał on faktyczną możliwość zapoznania się z nim, jednakże w żaden sposób nie można przyjąć, iż takie postanowienie zostało z nim uzgodnione indywidualnie. Stanowiska tego nie zwalczała strona pozwana, na której ewentualnie w tym względzie spoczywał ciężar dowodu (art. 385<sup>1</sup> § 4 k.c.).

Kolejnym warunkiem uznania abuzywności danego postanowienia umownego w rozumieniu art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c. jest kształtowanie przez to postanowienie praw i obowiązków konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, przy czym na skutek tej sprzeczności musi dojść do rażącego naruszenia interesów konsumenta. Wskazuje się w piśmiennictwie, że pojęcie dobrych obyczajów nie jest współcześnie rozumiane jednolicie. Jedni przyjmują, że są to moralne i zwyczajowe stosowane w działalności gospodarczej, inni, iż pojęcie to należy odnieść do postępowania jednostki w określonej dziedzinie, z tym że w każdej sferze działalności wykształcają się własne wzorce dobrych obyczajów. Odnosi się ten termin także do zachowania przedsiębiorców w działalności gospodarczej, ewentualnie również do tradycyjnych kryteriów etycznych, wspólnych dla wszelkich sfer aktywności zarobkowej, także do zasad lojalności (M. J., Nowelizacja Kodeksu cywilnego: kontrola umów i wzorców umownych, M. Praw. 2000, nr 11, s. 701 i cyt. tam autorzy). Podnosi się również, że istotą dobrego obyczaju jest szeroko rozumiany szacunek do drugiego człowieka. Sprzeczne z dobrymi obyczajami będą więc takie działania, które zmierzają do niedoinformowania, dezinformacji, wykorzystania naiwności lub niewiedzy klienta (zob. W. Popiołek (w:) Kodeks...s. 804). Sprzeczne z dobrymi obyczajami będą więc takie działania, które zmierzają do niedoinformowania, dezinformacji, wykorzystania naiwności lub niewiedzy klienta. Natomiast termin „interesy” konsumenta proponuje się rozumieć szeroko, nie tylko jako interes ekonomiczny (na co wskazuje dodatkowo forma liczby mnogiej), ale również przy uwzględnieniu aspektu zdrowia konsumenta i jego bliskich oraz dyskomfortu konsumenta, spowodowanego takimi czynnikami, jak strata czasu, dezorganizacja życia, niewygodna, nierzetelne traktowanie, przykrości, naruszenie prywatności, doznanie zawodu itd. W świetle art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c. ustawodawca wymaga, by naruszenie interesów konsumenta było rażące, a więc odnoszące się do wypadków rażących i szczególnie doniosłego odbiegania przyjętego uregulowania od zasad uczciwego wyważenia praw i obowiązków (A. Rzetecka-Gil, Kodeks Cywilny. Komentarz do art. 385. Zobowiązania – część ogólna, LEX 2011).

W świetle wypracowanej na gruncie ocenianego stosunku prawnego - w odniesieniu do świadczeń konsumenta w razie rozwiązania umowy - wykładni pojęcia rażącego naruszenia jego interesu słuszny jest zarzut powoda, iż postanowienie umowne zastrzegające wysokość opłaty od wykupu równą w pierwszych latach trwania umowy odpowiednio 98%, 95% i 85%, zaś w czwartym 70%, w piątym 55%, w szóstym 40%, w siódmym 25%, ósmym 20%, dziewiątym 10%, dziesiątym 5% środków zgromadzonych na rachunku stanowi niedozwolone zastrzeżenie umowne. W ocenie Sądu, pobieranie tak wysokich, w żaden sposób nieuzasadnionych i nie pozostających w związku z zasadą ekwiwalentności opłat, narusza rażąco interesy konsumenta (w tym przede wszystkim interes ekonomiczny) i stanowi o abuzywnym charakterze kwestionowanego postanowienia. Nie bez znaczenia dla oceny postępowania strony pozwanej wobec powoda w kontekście naruszenia dobrych obyczajów i interesów konsumenta był również fakt wydania przez Prezesa UOKiK decyzji z dnia 23 grudnia 2015 r. ( (...) 12/15) zgodnie z którą zostało uznane, że stosowanie przez pozwaną we wzorach umów, w tym we wzorcu będącym przedmiotem niniejszego postępowania opłat pobieranych w przypadku całkowitego lub częściowego wykupu polisy ze środków zgromadzonych na rachunku, na którym ewidencjonowane są jednostki uczestnictwa nabyte na składki konsumenta, stanowi czyn nieuczciwiej konkurencji w rozumieniu art. 3 ust 1 ustawy z 16 kwietnia 1993 r

Z tych względów, dokonując oceny przedmiotowych postanowień umownych w kontekście przesłanek z art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c. Sąd nie miał wątpliwości, że postanowienia te, w zakresie w jakim uprawniają pozwanego do naliczania opłaty za wykup w związku z wygaśnięciem stosunku ubezpieczenia w wysokości automatycznej, z góry określonej w sposób procentowy, rażąco wygórowanej, oderwanej od wysokości rzeczywiście poniesionych przez pozwanego kosztów z tego tytułu stanowią klauzulę niedozwoloną.

W tym miejscu zaznaczyć trzeba, że Sąd podziela pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 marca 2007 r. (sygn. akt III SK 21/06), w którym stwierdził, że „Przedsiębiorca może stosować postanowienia wzorca umownego określające zasady odpowiedzialności finansowej konsumenta w przypadku wcześniejszego wypowiedzenia umowy ale zasady tej odpowiedzialności muszą pozostawać w związku z kosztami ryzykiem przedsiębiorcy”. Rzecz jednak w tym, że pozwany zastosował we wzorcu umownym opłatę za wykup w całkowitym oderwaniu od jakichkolwiek konkretnych kosztów związanych z wcześniejszym wypowiedzeniem umowy co stało się między innymi przyczyną

uznania postanowienia umownego za abuzywne, a zatem nie obowiązujące powoda. W chwili obecnej brak jest zatem jakichkolwiek podstaw prawnych do formułowania nie wynikających z umowy zawartej przez strony roszczeń pozwanego o zwrot poniesionych kosztów. Strony nie podpisały bowiem aneksu do umowy, który określałby wysokość takich kosztów, obliczonych w odniesieniu do realnie ponoszonych kosztów związanych z zerwaniem umowy. Powodowi, jako konsumentowi nie jest i nie była nigdy znana wysokość i sposób obliczenia takich kosztów przez pozwanego. Z tych względów Sąd oddalił wnioszek pozwanego o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego mającego koszty – w ocenie pozwanego należne mu z tytułu wcześniejszego rozwiązania umowy – wyliczyć. Na marginesie wskazać trzeba, że duże wątpliwości budzą wskazywane przez stronę pozwaną same kategorie kosztów, których poniesienie miałyby zostać zrekomensowane poprzez potrącenie spornej opłaty, w których na pierwszy plan wysuwa się koszt prowizji agenta ubezpieczeniowego. Zauważyć należy, że klient ubezpieczyciela nie ma żadnego wpływu na kształtowanie poziomu wynagrodzenia takiego pośrednika. Także zapłata wynagrodzenia agentowi nie powinna leżeć w gestii klienta, bowiem w rzeczywistości działa on w ramach zlecenia na rzecz ubezpieczyciela. Klient zawierający umowę za pośrednictwem agenta może zasadnie oczekiwać, że kwestia uregulowań wynagrodzenia agenta będzie materią wewnętrznych stosunków zakładu i ubezpieczyciela (art. 7 ust. 1 Ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym, Dz. U. Nr 124, poz. 1154 ze zm.). Kompensacja zaś tych kosztów wyłącznie z kapitału wpłaconego przez ubezpieczonego sprawia, że to w istocie ubezpieczony płaci za zawarcie umowy z ubezpieczycielem pośrednikowi, nie zaś ubezpieczyciel pośrednikowi za wyszukania klienta. Ponadto, wydatki te nie były w żadnym razie powiązane z kosztami stricte towarzyszącymi rozwiązaniu umowy ubezpieczenia na życie. Wręcz przeciwnie, pozwany w ten sposób przerzuca na konsumentów koszty poniesione przy zawarciu umowy czy wręcz koszty ogólne własnej działalności gospodarczej. Tezę tę uzasadnia również okoliczność, iż w czasie trwania umowy pozwany pobierał przecież od powoda liczne opłaty: administracyjną (opłatę za administrowanie umową), za zarządzanie funduszami, za ryzyko śmierci. Już sama ilość ww. opłat wskazuje na obciążenie powoda kosztami działalności pozwanego.

Dodatkowo wskazać także należy, iż klauzule zastosowane w niniejszej sprawie przez stronę pozwaną zarówno w treści ogólnych warunków ubezpieczenia jak i umowy łączącej strony (polisa), analogiczne do innych ogólnych warunków ubezpieczenia jednakże wydanych przez innego ubezpieczyciela, zostały uznane przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za abuzywne. Rozstrzygnięcia takie zostały zawarte w orzeczeniach z dnia 07 października 2011 roku wydanym w sprawie o sygn. akt XVII AmC 1704/09 przez Sąd Okręgowy w Warszawie Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Sądu Apelacyjnego w Warszawie w sprawach o sygn. akt VI ACa 87/12 z dnia 26 czerwca 2012 roku oraz w sygn. akt VI Aca 1342/11, a także z dnia 04 kwietnia 2013 roku w sprawie o sygn. akt VI Aca 1324/12. Powyższe postanowienia zostały wpisane do rejestru klauzul niedozwolonych Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów pod pozycjami: (...), (...), (...).

Stosownie do treści art. 365 § 1 k.p.c. orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Nadto zgodnie z przepisem art. 479<sup>33</sup> k.p.c., wyrok prawomocny ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania niedozwolonego postanowienia wzorca umowy do rejestru.

W tym miejscu zaznaczenia wymaga, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego zarysowały się dwa, odmiennie stanowiska odnośnie rozszerzonej prawomocności wyroku.

W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2003 r., sygn. akt III CZP 95/03 (OSNC 2005/2/25), Sąd ten wskazał, że: „Powaga rzeczy osądzonej wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone wyłącza - od chwili wpisania tego postanowienia do rejestru ponowne wytoczenie powództwa w tym przedmiocie, także przez osobę nie biorącą udziału sprawie, w której wydano wyrok”. Sąd Najwyższy opowiedział się tym samym za koncepcją, zgodnie z którą w wypadkach w ustawie przewidzianych, jak w przypadku art. 479<sup>43</sup> prawomocność orzeczenia wiąże także „inne osoby” (...) "Za takim rozwiązaniem, obok argumentów jurydycznych, przemawiają także względy celowościowe i funkcjonalne. Jego przyjęcie pozwala uniknąć prowadzenia kilku postępowań, z których musiałoby kończyć się identycznym rozstrzygnięciem merytorycznym, a ponadto sprzyja charakterowi postępowania w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, którego celem podstawowym jest usunięcie postanowień wzorca

uznanych za abuzywne z obrotu ze skutkiem nie tylko dla stron procesu, lecz także wobec osób trzecich (erga omnes)". W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2006 roku, sygn. akt III SK 7/06, zostało wskazane, iż zakazane jest posługiwanie się w obrocie prawnym postanowieniami wzorów umów wpisanych do rejestru jako niedozwolone przez wszystkich i przeciwko wszystkim kontrahentom występującym w stosunkach prawnych określonego rodzaju. Podobną argumentację przyjął także Sąd Apelacyjny w Warszawie stwierdzając w wyroku z dnia 16 listopada 2005 r., sygn. akt VI ACa 473/05 (Dz. Urz. UOKiK 2006, nr 2, poz. 33), iż: "wyrok uwzględniający powództwo przez uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone i zakazanie ich stosowania ma, zgodnie z art. 479<sup>43</sup> k.p.c., od chwili wpisania do odpowiedniego rejestru, skutek także wobec osób trzecich". Analizując natomiast zapadające wyroki (...) w sprawach dotyczących tzw. opłat likwidacyjnych nie sposób nie zauważyć przyjętej przez ten Sąd praktyki odrzucania pozwów o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone z powołaniem się na fakt zapadłego już rozstrzygnięcia w zbieżnym stanie faktycznym i wpisania tożsamego do zaskarżonego postanowienia do rejestru klauzul niedozwolonych (między innymi pod pozycją 3834 por orzeczenia w sprawach XVII AmC 3495/13, XVII AmC 687/14, XVII AmC 5624/13).

Zupełnie odmienne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w powoływanej przez pozwanego uchwale z dnia 13 grudnia 2013 r. (sygn. akt III CZP 73/13) wskazując, że powaga rzeczy osądzonej nie może rozciągać się na podobne lub nawet takie same postanowienie stosowane przez innego przedsiębiorcę w innym wzorcu. Sąd ten akcentował pozbawienie prawa do obrony przedsiębiorcy nie biorącego udziału w postępowaniu sądowym.

Powyższa kwestia jednoznacznie została rozstrzygnięta przez Sąd Najwyższy, który w dniu 20 listopada 2015 roku podjął uchwałę w składzie 7 sędziów (sygn. akt. III CZP 17/15) o następującej treści:

1. Prawomocność materialna wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone wyłącza powództwo o uznanie za niedozwolone postanowienia tej samej treści normatywnej stosowanego przez przedsiębiorcę pozwanego w sprawie, w której wydano ten wyrok (art. 365 i 366 k.p.c.)

2. Prawomocność materialna wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone – także po wpisaniu tego postanowienia do rejestru (art. 479<sup>45</sup> § 2 k.p.c.) - nie wyłącza powództwa o uznanie za niedozwolone postanowienia tej samej treści normatywnej, stosowanego przez przedsiębiorcę niebędącego pozwanym w sprawie, w której wydano ten wyrok (art. 365 i 366 w związku z art. 479<sup>43</sup> k.p.c.).

Zatem obecnie, nawet w przypadku zaistnienia tożsamości postanowień umownych stosowanych przez innego przedsiębiorcę a uznanych przez Sądy Ochrony Konkurencji Konsumentów za niedozwolone oraz wpisanych do rejestru klauzul niedozwolonych przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji Konsumentów, z klauzulami zawartymi w analizowanej umowie fakt ten nie prowadzi automatycznie do eliminacji przedmiotowego postanowienia umownego z treści umowy jako abuzywnego. Konieczne jest zatem każdorazowo, dokonanie kontroli indywidualnej konkretnego stosunku prawnego łączącego konsumenta z przedsiębiorcą. Podkreślenia jednak wymaga, iż w realiach niniejszej sprawy Sąd uznając przedmiotowe postanowienie za niedozwolone nie opierał się na samym fakcie wpisu tożsamyh postanowień umownych do rejestru klauzul niedozwolonych, lecz przeprowadził kontrolę incydentalną analizując wszystkie przesłanki z art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c. Kontrola ta doprowadziła do wniosku, iż kwestionowane postanowienie umowne dotyczące obowiązku uiszczenia przez konsumenta w przypadku rozwiązania umowy opłaty za wykup określonej procentowo, ustalonej na sumę powyżej 4500 zł, stanowiącej znaczną sumę dla budżetu domowego powoda (vide: zeznanie powoda) - należy uznać za abuzywne, a zatem niewiążące powoda, jako konsumenta.

Trzeba również zaakcentować, iż owej abuzywności nie usunęło zdaniem sądu podpisanie porozumienia, którego kopię złożono do akt. Ocena abuzywności powinna być bowiem dokonywana na datę zawarcia umowy, poza tym samo porozumienie także niejako narzucono powodowi – w piśmie autorstwa pozwanego, przysłanym z jego inicjatywy. Pozwane Towarzystwo (...) niejako przyznało w tym porozumieniu, że dotychczasowy sposób pobierania spornej opłaty oraz jej wysokość miała charakter niedozwolony i wymaga pewnej korekty przede wszystkim pod względem



wysokości. Dalej jednak pozostawiono procentowy sposób określania opłaty, w dodatku bez odniesienia do faktycznie poniesionych kosztów.

W konsekwencji, Sąd uznał, że strona pozwana nie była uprawniona do pomniejszenia świadczenia wartości wykupu o opłatę za wykup w wysokości określonej w pozwie. Świadczenie potrącone z tego tytułu należało potraktować zatem jako nienależne świadczenie, bowiem jego podstawa odpadła w czasie trwania stosunku umownego, z uwagi na abuzywność postanowień w tymże zakresie.

Z tych też przyczyn, Sąd, na podstawie art. 410 § 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 385<sup>1</sup> § 1 i 2 k.c. zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda potrąconą na podstawie klauzuli abuzywnej kwotę 4.560 zł, jako opłatę za wykup świadczenia z tytułu umowy głównej.

Odnosząc się do oceny zasadności zgłoszonego żądania zapłaty odsetek należy wskazać, że zobowiązanie do zwrotu nienależnego świadczenia ma charakter bezterminowy. Zatem termin spełnienia takiego świadczenia musi być wyznaczony zgodnie z art. 455 k.c., a więc niezwłocznie po wezwaniu skierowanym przez wierzyciela. W konsekwencji żądanie odsetek w przypadku bezpodstawnego wzbogacenia zasadne jest dopiero od chwili wezwania dłużnika przez wierzyciela na podstawie art. 455 k.c. do zwrotu wzbogacenia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2003 roku, sygn. I KKN 316/01, OSNC 2004, r 7-8, poz. 117 i z dnia 3 lutego 2006 roku, sygn. I CSK 17/05).

Pismo strony powodowej z dnia 22 listopada 2015 r. wzywające pozwanego do zapłaty kwoty 4.560 zł pobranej tytułem opłaty za wykup wpłynęło do niego w dniu 08 grudnia 2016 r. Zatem uwzględniając 3 dniowy termin na spełnienie świadczenia wskazany w wezwaniu do zapłaty uznać należy, że pozwany pozostawał w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia od dnia 12 grudnia 2016 r., co uzasadnia na podstawie art. 481 k.c. zasądzenie odsetek od tej daty. Nie może ostać się zarzut strony pozwanej, jakoby powód nie wezwał skutecznie pozwanego do zapłaty, gdyż w piśmie z dnia 22 listopada 2015r. powód nie wskazał wysokości dochodzonego roszczenia. Powód jednak określił w tym piśmie jednoznacznie, że wzywa do zapłaty kwoty zatrzymanej w związku z rozwiązaniem umowy, podano także nr polisy (k. 22). Nie mogło być więc wątpliwości, że chodziło o zatrzymaną opłatę za wykup.

O kosztach postępowania Sąd orzekł w oparciu o treść art. 98 § 1 k.p.c. stanowiącego o obowiązku uiszczenia kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego przez stronę przegrywającą spór w całości, co w niniejszym postępowaniu obligowało pozwaną Spółkę do ich uiszczenia. Na zasądzoną od strony pozwanej na rzecz powoda tytułem kosztów procesu składają się koszty zastępstwa procesowego powoda przez radcę prawnego w kwocie 900 zł ustalone na podstawie § 2 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. 2015 poz. 1804 ze zm.), powiększone o opłatę skarbową od pełnomocnictwa w kwocie 17 zł oraz opłatę należną od wniesionego pozwu – 100 zł. Zwrot nadpłaty z uiszczonej przy wniesieniu pozwu opłaty w kwocie 228 zł polecono już zarządzeniem z dnia 27 lutego 2017 r.

Mając powyższe na uwadze orzeczono jak w sentencji wyroku.

SSR Joanna Pąsik

Z/ 1. (...);

2. (...).